

El patrimoni audiovisual i la reserva de biosfera

Joan Pau Salort Salort (Associació ALADERN)
Coordinador de l'Arxiu d'Imatge i So de Menorca

Durant les Jornades sobre els 10 anys de la declaració de Menorca com a reserva de biosfera la Sra. Joana Gual, ponent que parlà sobre la gestió sostenible del patrimoni històric, ens indicà que un dels canvis significatius dels darrers anys era la creació de l'Arxiu d'Imatge i So de Menorca (AISM). Aleshores l'arxiu era solament un acord entre la Fundació Rubió Tudurí – Andròmaco i el Consell Insular de Menorca (CIM), amb una seu bastant primària i amb pocs recursos. És des de la inauguració de les noves instal·lacions a l'antiga seu del Consell Insular de Menorca, a Maó, a can Victori, on comparteix espais amb l'IME i l'OBSAM, que l'arxiu ha agafat una embranzida molt important i s'ha notat més la seva tasca i importància.

El temps del que dispòs no ens permet explicar el procés de creació ni el model de gestió d'un arxiu que té un caire diferent als altres que hi ha a l'illa, sobretot perquè està molt obert al públic i necessita la participació de tots els menorquins, ja que ens nodrim dels seus fons per poder omplir un arxiu que va començar la seva tasca amb una petita aportació de l'Administració i de la fundació citada.

Per altra banda, l'AISM, a part de cercar, inventariar, catalogar, restaurar, conservar i difondre films, fotografies, *cassettes*, discs, etc. de tots els formats i èpoques, té la missió de reivindicar les imatges i els sons de Menorca, o produïts per menorquins com a patrimoni.

Tothom té clar que hi ha un patrimoni important i protegit (m'acompanyen en aquesta taula experts en diverses branques del patrimoni que són ben conscients del que estic exposant) però hi ha altres patrimonis desconeguts o poc reivindicats. El patrimoni audiovisual és un d'aquests: fotografies velles tirades; films que es fan malbé a les cambres humides; programes de ràdio perduts ... No és que això no passi amb el

patrimoni documental, però passa menys. Per evitar seguir essent un patrimoni de segona vàrem començar a treballar en la difusió del nostre fons i amb didàctiques, llibres i exposicions. La idea era arribar als escolars i a la població en general, i deixar clar a tothom que la imatge fotogràfica o filmogràfica i els sons són patrimoni perquè els heretam dels nostres avantpassats, perquè ens aporten informacions importants del nostre entorn i la seva història, perquè segons la llei estan protegits, i perquè el món audiovisual ens rodeja i hem de deixar constància de la seva petjada als nostres arxius.

D'aquesta manera, per difondre la nostra tasca i la importància del patrimoni audiovisual hem realitzat les següents accions:

- Exposicions des de l'arxiu (*La vida a Menorca durant la Transició; Xuts centenaris; L'educació a Menorca; Xavier Martí i es Castell; Josep Miquel Vidal Hernández ...*) o ajudat a fer-les (*Feines dalt s'era; Oficis en l'oblit; De pedra; Ca nostra; Josep Pla i Menorca; Alaior. Arquitectura i Etnologia*)
- Projeccions a dins i fora de l'AIMS: *Concurso hípico; La Salle Alaior 100 anys*; curtmetratges; presentació de nous fons
- Exposicions de joves fotògrafs (6 fotògrafs en dos anys)
- Llibres produïts per l'AIMS: *La vida a Menorca durant la Transició; Xuts centenaris; Unitat didàctica L'educació a Menorca*. O col·laboracions: *Imatges de vida viscuda, Imatges des Castell ...*
- Didàctiques dirigides a ESO, Batxillerat, cicles formatius i escoles d'adults:
 - *Coneix l'Arxiu d'imatge i So de Menorca*
 - *La història oral*
 - *Xavier Martí i es Castell*
 - *Com ha canviat el paisatge*
 - *Un dia de la meua vida*
- Conferències, comunicacions, participacions en jornades: UNED, UIB, CEP, cursos de formació del CIM, cursos de formació per a l'Ajuntament de Maó...

Però, quina relació té l'AIMS amb la reserva de biosfera?

Potser la motivació per fundar un arxiu d'aquest caire no estava vinculada a la reserva de biosfera, sinó que va ser moguda per la iniciativa d'uns particulars per fer que l'administració local es fes càrrec d'un patrimoni que anava desapareixent, i fer-la ser conscient de la responsabilitat de les autoritats polítiques de fundar un arxiu per començar una tasca que, amb els pocs anys de vida que té (s'inaugurà la seu el dia de Sant Antoni del 2006), ha estat prou fructífera, però no suficient, ja que queda molta feina i recerca per fer. Alhora, però, és evident que l'Arxiu té molts punts de contacte

amb la reserva de biosfera, probablement més dels que a simple vista podríem pensar. Alguns exemples d'aquesta relació són els següents:

- L'AIMS és l'arxiu de la memòria visual i sonora d'una illa que ha canviat molt durant els darrers 40 anys. A l'arxiu tenim el testimoni, i record que una imatge val més que mil paraules, de platges verges, pobles sense polígons, carreteres d'un carril... L'avantatge de l'arribada del turisme més tardà que a les nostres illes veïnes ha fet que puguem gaudir de sons i imatges de fa relativament poc temps, i que no havien canviat potser en els darrers 1.000 anys
- És un registre d'imatges i sons actuals que arriben a través dels projectes propis de l'Arxiu, les seves didàctiques o a partir dels menorquins, visitants o estudiosos d'algun tema en concret que ens cedeixen treballs recents. Per tant, és un observatori del present
- Tenim una funció didàctica, no solament en relació amb el patrimoni audiovisual, sinó també amb el patrimoni menorquí en general. Concretament, sobre el patrimoni mediambiental i la recuperació de la memòria dels canvis soferts a l'illa i la importància dels plans de control de creixement fets des del CIM. Un exemple d'això és l'exposició que estem preparant per a les festes de Sant Antoni sobre el paisatge menorquí, i les dues opcions enfrontades (la del creixement urbanístic i la conservacionista) des del període de la Transició fins a l'actualitat. També en són un exemple les didàctiques que ja hem comentat
- També gaudim d'un arxiu de la memòria oral. Alguns historiadors han aportat a l'AIMS entrevistes amb persones majors, moltes d'elles ja desaparegudes, en què parlen dels seus oficis i de la seva vida. Aquests testimonis ens poden ensenyar la sostenibilitat de les formes de vida d'altres generacions i ens poden donar moltes lliçons per al futur
- La participació ciutadana en el projecte de l'AIMS ens ha duit a conèixer i descobrir moltes persones, i a gaudir dels seus fons i de les seves experiències, i en definitiva, a aprendre d'ells, a fer el nostre objectiu més ampli, a fer-lo entre tots. D'aquesta manera, no és un projecte personal d'uns historiadors o d'uns polítics, sinó de tota la ciutadania que participa en un projecte comú, i que pot gaudir de la informació recopilada, i al mateix temps pot sentir-se'n partícep. Potser això també ho necessita la reserva de biosfera: més participació per aconseguir el mateix objectiu
- L'AIMS és, en definitiva, un bon lloc per observar com es va modificant Menorca i van canviant els menorquins. També és una font més per veure si es manté viu l'esperit de la reserva de biosfera